

Чортенко А.М.

Коледж Сумського НАУ

ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ - ЧЛЕНІВ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЇ (1900-1905 РР.)

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Наддніпрянина, студентство, Революційна українська партія, ідеологія, соціал-демократія

Наприкінці ХІХ ст. в українському громадському русі закінчилася ціла історична епоха, визначена домінуванням в інтелектуальному середовищі України так званого «українофільства». У студентському середовищі, яке перебувало в авангарді цих процесів, розгорнувся пошук нових форм і методів роботи. Один з активістів тогочасного студентського руху Д.Антонович оцінює цей час так: «Іменно в дев'яностих роках зложилися початки того громадського ренесансу, які принесли свої плоди десятиліття пізніше, коли з початком нового століття стали вперше засновуватися політичні українські партії...».

У лютому 1900 р. у Харкові утворюється Революційна українська партія (далі - РУП) – результат еволюції українофільських традицій та матеріалізації політичних поглядів та прагнень студентства Наддніпрянської України.

Крім нагальних завдань - зміни політичного режиму і забезпечення національних прав українців, для рупівців, як спадкоємців українофільської традиції (показово, що такі засновники РУП, як Д.Антонович, М.Русов, Д.Познанський були дітьми відомих українофілів та іще здобували вищу освіту), також були властиві етичні спрямування служити інтересам свого народу, домагаючись його національного і соціального визволення.

Як відомо, спочатку РУП не мала чіткої ідейної платформи, але було б помилково стверджувати, як це робили В.Дорошенко, С.Єфремов, П.Феденко, що РУП включала в себе різних за ідейними переконаннями осіб, від радикальних націоналістів до соціалістів. Перш за все відзначимо, що кожний

рупівець, а переважно це була студентська молодь віком від 18 до 25 і навіть більше років, поєднував у своїй свідомості як стихійно соціалістичні погляди, так і національно-демократичні, що доходили іноді, швидше в силу емоційного захоплення ніж раціонального сприйняття, до націоналістичних. Солідаризація з поглядами, висловленими М.Міхновським у «Самостійній Україні», для багатьох рупівців була, на нашу думку, скоріше формою емоційного протесту проти національного пригноблення, аніж поглядом на вирішення національної проблеми. Але на перших порах рупівців, безумовно, об'єднував юнацький радикалізм, що вимагав неодмінно висування гасла самостійності України. Тому немає підстав говорити про первісно змішаний склад РУП. З приводу цих тверджень один з її активістів Ю.Коллард заявляв, наприклад, таке: «В перших часах існування не було у нас ані «мішаного характеру», ані «мішаного складу» членів. ...Роз'єднання почалися вже пізніше...».

Цілком закономірним у зв'язку з національно-народницьким характером світогляду діячів РУП у момент утворення партії є те, що спочатку РУП виявила себе переважно як партія «аграрно-соціалістичного» характеру. З самого початку діяльності РУП її членам була характерна орієнтація на роботу на селі. На це, передусім, була спрямована видавницька діяльність партії (брошури «Дядько Дмитро»(1900 р.), «Чи є тепер панщина?» (1901 р.), «Власна земля» (1903 р.), а з 1903 р. газета «Селянин»). Значний внесок у їх підготовку і випуск зробив згадуваний вище студент Д.Антонович.

Але найбільш важливим було те, що для того, щоб стати українським революціонером-народником, не потрібно було бути досвідченим у політичних вченнях; треба було лише відчутти на собі вплив традиції українського національного відродження.

З 1902 р. стає помітним, як проявляється соціал-демократизації РУП, що знайшло відображення на сторінках теоретичного органу партії «Гасло». Вже у першому його номері був визначений ідейно-теоретичний орієнтир РУП – «західноєвропейський демократичний соціалізм» партій Другого Інтернаціоналу.

Іншим фактором, який сприяв ідейно-теоретичним пошукам рупівців, була необхідність прийняття її політичної програми. Проте, замість того, щоб дати раціональне, теоретично-логічне обґрунтування тим національно-народницьким поглядам, рупівці звертаються до ідейно-теоретичних засад західноєвропейської соціал-демократії, а це закономірно призвело до поступового відходу РУП від народницьких позицій і відмови від своїх попередніх уявлень щодо ролі селянства в революційних перетвореннях.

У міру подальшого розгортання цього процесу починають проявляти незадоволення курсом партії ті, хто, незважаючи ні на що, залишалися відданими національно-народницьким переконанням. Так відбулося, наприклад, зі студентами Харківського технологічного інституту О.Коваленком та Ю.Коллардом, які наприкінці 1902 р. конфліктували з цього приводу з лідером партії, студентом Харківського університету Д.Антоновичем. Відзначимо, що у цей час РУП офіційно ще стояла на позиціях «Самостійної України», хоча, безумовно, вже тоді з'явилися тенденції відмови від подібних позицій. Дещо пізніше, у січні 1903 р., редакція «Гасла» офіційно відмовляється через «брак соціалістичного світогляду» від брошури «Самостійна Україна» М.Міхновського, але при цьому заявляє про свою прихильність до ідеї самостійної України.

Створити власну організацію, що об'єднала б однодумців вони не могли внаслідок своєї нечисленності та розрізненості. Та вони і не робили спроб. Лише деякі студенти-партійці перейшли до новоствореної Української народної партії, що стояла на засадах державної незалежності України. Крім того, досить довгий час чіткого поділу між радикальним крилом РУП та УНП не було. Деякі члени, певний час, вважали себе діячами обох партій. У результаті О.Коваленко відійшов від партійної роботи, а Ю.Коллард, хоча і залишається рупівцем, переходить на другорядні ролі у партії та стає, за його ж виразом, «на чорну роботу».

Завершується цей процес у 1904 р. проведенням лідером партії М.Поршем (студент Київського університету) своєї партійної «чистки». У

цей період РУП залишають такі відомі у подальшому діячі, як М.Шаповал, О.Мицюк, В.Чехівській та ін.

Остаточно завершився цей процес переходом РУП на соціал-демократичні позиції (грудень 1905 р.), прийняттям партійної програми і перейменуванням її на Українську соціал-демократичну робітничу партію.

Таким чином, протягом 1900-1905 рр. студентська молодь РУП у своїх ідеологічних поглядах пройшли шлях від юнацького політичного романтизму та народництва до популярної у Західній Європі та Росії соціал-демократичної ідеології. Хоча деякі з них залишилися вірними ідеям «Самостійної України» М.Міхновського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гасло.- Орган ЦК РУП.- Чернівці.- 1902.- Ч.1.
2. Гасло.- Орган ЦК РУП.- Чернівці.- 1903.-Ч.1.
3. Дорошенко В. Революційна українська партія /1900-1905 рр./. Нарис з історії української соціал-демократичної партії.- Львів-Київ: Друкарня ЦК УСДРП,1921.- 40 с.
4. Єфремов С. З громадського життя на Україні.- К.: Вік,1909.- 77 с.
5. Животко А. 50 років. До історії Української Партії Соціалістів-революціонерів.- Прага: Вільна Спілка, 1936.- 20 с.
6. Коллард Ю. Спогади юнацьких днів. 1897-1906. Українська студентська громада в Харкові.Т.1.Революційна українська партія /РУП/.- Торонто: Срібна сурма,1972.- 223 с.
7. Лисяк-Рудницький І. Драгоманов як політичний теоретик //Історичні есе.- Т.1.- К.: Основи, 1994.- С.299-347.
8. Методичні вказівки до вивчення спецкурсу «Українські національні партії (кін. ХІХ ст. – 1917 р.)» / Упоряд. Ф. Турченко, А.Бойко, Т. Геращенко та ін.– Запоріжжя, 1992.- 140 с.
9. Турченко Ф. Микола Міхновський: Життя і Слово.-К.: Генеза, 2006.-320 с.
- 10.Чортенко А.М. Непартійні форми громадської діяльності студентства Наддніпрянщини в 90-ті роки ХІХ ст. // Зб. наукових праць Міжнародної

науково-практичної конференції «Наука та практика 2007» (3-7 грудня 2007 р.)- Полтава, 2007.- С.195-199.

11.Феденко П. Український рух у 20 столітті.- Лондон: Наше слово,1959.- 267 с.